

تفسیر المیزان ناظر به شبهات رشید رضا در المنار است/المیزان تفسیر آیه به روایت هم هست

یک عضو هیئت علمی جامعة المصطفی(ع) العالمية با بیان اینکه تفسیر المیزان به حسب ظاهر تفسیر آیه به آیه است اما در درون خود تفسیر آیه به روایت هم هست...

یک عضو هیئت علمی جامعة المصطفی(ع) العالمية با بیان اینکه تفسیر المیزان به حسب ظاهر تفسیر آیه به آیه است اما در درون خود تفسیر آیه به روایت هم هست، گفت: تفسیر المیزان ناظر به شبهاتی است که از طرف بعضی از نویسندگان اهل سنت خصوصا رشید رضا در «المنار» طرح شده است، البته علامه بعضی از القائات دیگران مانند تفسیر فخر رازی و تفسیر آلوسی را جواب می دهد. حجت الاسلام والمسلمین مهدی رستم نژاد، عضو هیئت علمی جامعة المصطفی(ع) العالمية در گفتگو با خبرنگار مهر در مورد ویژگی های تفسیر المیزان گفت: نویسنده المیزان اولاً عالم جامعی است که دارای تخصص در حوزه های مختلفی است؛ در فلسفه، کلام و عرفان مسائل تفسیری، حدیث، فقه، اصول و حتی در ریاضیات و ... تخصصهای بسیار بالایی دارد.

وی با اشاره به اینکه شخصیت علامه طباطبایی جامع است و اساتید بسیار بزرگی را دیده است و در حوزه های بزرگی تحصیل کرده است، افزود: مخصوصاً در تفسیر و عرفان کار بسیار کلانی را انجام داده است و قبل از تفسیر هم کارهای روایی انجام داده است یعنی احادیث را دیده که نوعی بیان معصوم نسبت به آیات قرآن است و از این رو نگاه و دیدی به آیات پیدا کرده است. به هر حال این شخصیت در تفسیر بسیار تأثیرگذار است.

این محقق و نویسنده در مورد ویژگیهای تفسیر المیزان اظهار داشت: اولاً شاخصترین ویژگی تفسیر المیزان این است که تفسیر ترتیبی در عین حال موضوعی است یعنی تفسیر جامعی است. تفسیر ترتیبی است از این جهت که آیه به آیه تفسیر می شود و مفسر جلو می رود و از ابتدا تا انتهای قرآن هست، اما در عین حال موضوعی است چون در واقع هر بحثی را در جای مناسب خود به طور کامل بحث می کند.

وی تأکید کرد: یعنی تقریباً روال این گونه است که موضوعی که در هیچ جایی از تفسیر المیزان بحثش باز نشده باشد وجود ندارد. حداقل در ذیل یک آیه مرتبط در مورد آن بحث شده است. سعی علامه بر این است که در نزدیک ترین آیه ای که درباره موضوع صحبت شده موضوع را تحلیل کند و کاملاً نگاه جامع قرآن درباره آن موضوع را بیان کند.

وی با اشاره به اینکه این ویژگی باعث شده که نام این روش تفسیر قرآن به قرآن گذاشته شود، گفت: یعنی در عین اینکه آیه به آیه به جلو می رود، به صورت موضوعی هم یک آیه را در کنار آیات دیگری که در جاهای دیگر قرآن هست می بیند و نظر نهایی و جامع قرآن را درباره آن آیه استخراج می کند. علامه طباطبایی در مقدمه المیزان در مورد این روش توضیح می دهد.

وی با تأکید بر اینکه به حسب ظاهر علامه طباطبایی بحث روایی را جداگانه می آورد، تصریح کرد: یعنی بعد از اینکه آیات قرآن را با توجه به خود قرآن معنا و تفسیر می کند بحث روایی را جداگانه مطرح می کند. به حسب ظاهر بحث روایی جدا از آیات قرآن است اما آنهایی که نسبت به المیزان توجه دارند می دانند درست است که علامه به حسب ظاهر و ترتیب فعلی روایات را جداگانه و بعد از آیات می آورد اما در واقع تقدمی وجود دارد یعنی علامه روایات را دیده و از روایات به فهم آیه منتقل شده و با توجه به روایات و تنبیهی که از روایات حاصل شده به سراغ آیه رفته و مطلب را مستقیم از آن استحصال کرده است.

رستم نژاد با اشاره به اینکه این نکته بسیار ظریفی در بحث تفسیر المیزان است، گفت: لذا هستند کسانی که می گویند تفسیر المیزان به حسب ظاهر تفسیر آیه به آیه است اما در درون خود ضمناً تفسیر آیه به روایت هم هست یعنی روش دیگری هم دارد و آن روش تفسیر روایی است یعنی آیات الهی را به حسب ظاهر مستقیم از خود قرآن استحضار می کند اما این استحضار قرآنی مبتنی بر فهمی است که از روایات حاصل شده است. این نکته بسیار ظریفی است که به نظرم از ویژگیهای ضمنی و درونی تفسیر المیزان است.

این عضو هیئت علمی جامعة المصطفی(ع) العالمية در ادامه سخنانش با بیان اینکه نکته دیگری که در مورد تفسیر المیزان این است که المیزان به خاطر بعد شخصیتی جامع علامه طباطبایی، مطالبی دارد که غیرتفسیری است، تصریح کرد: علامه در المیزان با توجه به مباحثی که در آیه مطرح است بحثهای کلامی، تاریخی، فلسفی، اجتماعی و ... را بیان می کند که شاید مستقیماً مربوط به آیات قرآن نباشد اما در واقع علامه طباطبایی با تخصصی که در حوزه های مختلف علمی دارد از آیات قرآن استفاده می کند و مباحث کلامی و فلسفی و تاریخی و اجتماعی و ... را بررسی می کند.

وی افزود: مسأله دیگر از ویژگیهای تفسیر المیزان این است که تفسیر المیزان ناظر به شبهاتی است که از طرف بعضی از نویسندگان اهل سنت خصوصاً رشید رضا در «المنار» طرح شده است. رشید رضا از شاگردان شیخ محمد عبده در المنار، القائنات و مطالبی دارد و معمولاً به شیعه می تازد، البته تفسیر آنها کامل نبوده و بنابراین تا زمانی که این شبهات بوده بخش المیزانی که به این شبهات پاسخ می دهد چاق تر از بقیه المیزان است.

رستم نژاد در پایان اظهار داشت: چون المنار، کامل نبوده علامه طباطبایی در مقابل شبهه نداشته که با آنها بجنگد و در واقع با آنها ستیز علمی کند. این موضوع در تفسیر المیزان برجسته است که ناظر به مخاطب دیگر یا شبهه انداز تفسیر به پیش می رود و به شبهات رشید رضا پاسخ می دهد بدون اینکه اسم ببرد، البته گاهی اسم می برد اما کمتر این امر دیده می شود و نوعی نگاه نقادانه به تفسیر المنار است و بعضی از القائنات دیگران مانند تفسیر فخر رازی و تفسیر آلوسی را جواب می دهد.